

Sextus Empiricus a skepse

Myles Fredric Burnyeat

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 17. 9. 1981

◆ private seminar, Czech | English, origin: 17. 9. 1981

Sextus Empiricus a skepse [1981]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1981-09-17 M. F. Burnyeat, skeptik (1) [LVH230VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: 17. září 81 o skepsi. *Burnyeat*. Brno.

Jiný hlas: Could you tell me how long you want me to stop? Do you want me to go for two sentences or one sentence or...?

Hejdánek: Well, let us say, the shorter the better.

Jiný hlas: The shorter the better.

Hejdánek: No, já bych rád přivítal doktora *Burnyeata*. Já to neumím pořádně vyslovit, ale snad se to má vyslovovat, aspoň mně to říkal, *Burnyeat*. *Burnyeat*. Který vystudoval v Anglii a teď učí v... promiňte, v *Cambridge* a teď učí v *Cambridge* a zajímá se hlavně o *Sexta Empirika*, což ho do jisté míry izoluje od spousty jiných filosofů, poněvadž málokdo se o to zajímá. On říká, že prostě tady v Evropě má jenom jednoho člověka, se kterým si může promluvit o *Sextu Empirikovi*, a to je filolog, náš brněnský profesor *Janaček*.

No, a on s ním zatím nemluvil, ale koresponduje s ním. Tak takhle asi vypadá ta situace. On jednak učí na univerzitě a jednak v koleji, že? Na univerzitě učí klasiku řeckou, to znamená hlavně tedy filosofii, ale nejenom, že? Kdežto na koleji má ty všeobecnější věci. To znamená řecké autory, pokud mají nějakou souvislost s filosofií. To nejsou jenom filosofové, ale když je potřeba, tak se k tomu berou i další řecké texty.

Well, I have introduced you a little. I have talked about *Janaček* and *Sextus Empiricus* and I should like to express our deep thanks for your presence and for your lecture we shall hear now and welcome you and so on and so on. Please you may begin.

Jiný hlas: Well, I will just say first how glad I am to be here and to invite them to interrupt me with questions at any stage that they don't understand rather than waiting until the end.

Jiný hlas: Má nás upozornit, že očekává, nebo žádá vás, abyste ho přerušovali, jakmile vám bude něco nejasné, tak hned s otázkou.

Jiný hlas: Let me start by saying a few words about the historical role of *Sextus Empiricus*, and then I will try to say something about what I believe to be the philosophical importance of that historical role.

Jiný hlas: Tak nejdřív řeknu něco o historické úloze *Sexta Empirika* a potom přistoupím k tomu, abych vám řekl, co o té historické úloze si myslím.

Jiný hlas: *Sextus Empiricus* lived in the second century AD.

Jiný hlas: *Sextus Empiricus* žil ve druhém století po Kristu.

Jiný hlas: But his works were lost and were only recovered in the 16th century.

Jiný hlas: Ale jeho díla byla ztracena a byla znovu nalezena až v 16. století.

Jiný hlas: When they were rediscovered and published in the 16th century, they caused a tremendous stir, tremendous excitement.

Jiný hlas: Když byla nalezena a publikována v 16. století, tak způsobila obrovský rozruch a nadšení.

Jiný hlas: To begin with, since *Sextus* is a skeptic who sets out to show that human reason cannot solve any of the questions it sets itself, to begin with, curiously, he was used by the Catholic Church against the Calvinists.

Jiný hlas: Je to zajímavé, že *Sextus Empiricus* jako představitel skepse byl užit katolickými teology v polemice proti kalvinistům.

Jiný hlas: The Catholic editors who produced the first editions of *Sextus* claimed that *Sextus'* arguments to show that human reason cannot solve any problems show that the Calvinist cannot use his own individual reason to work out his own interpretation of the Bible.

Jiný hlas: *Sextovy* argumenty, že člověk nemůže s jistotou prokázat žádnou koncepci, žádný názor definitivně a neochvějně, tak za těchto okolností tento názor byl použit katolickými editory a těmi, kdo vykládali *Sexta*, k tomu, aby se prokázalo, že kalvinisté nemohou s dostatečnou jistotou používat svého

rozumu při výkladu bible. Není na něj spoleh.

Jiný hlas: In this way, *Sextus* became the great text for the theological position known as *fideism*, that is the position that one must believe in God not for any reason, but simply out of faith, embracing the traditional faith of the church.

Jiný hlas: Tím se stal *Sextus Empiricus* vlastně takovým ideologickým základem *fideismu*, to jest toho učení, že člověk musí určitým pravdám věřit ne proto, že má pro to důvody, ale prostě že se toho chápe vírou bez důvodů, bez rozumu, protože ty důvody a rozum jsou problematické.

Jiný hlas: One of the leading exponents of *fideism*, the French writer *Montaigne*, not only wrote out page after page of *Sextus Empiricus* in his own works, simply copied them out, he even carved sentences from *Sextus* on the beams of his study to contemplate while he worked.

Jiný hlas: Zvláště založil všechno své myšlení na *Sextovi* francouzský filosof *Montaigne*, který nejenom že doslova opisoval celé stránky ze *Sexta*, ale ve své pracovně měl citáty ze *Sexta* po stěnách a po trámech.

Jiný hlas: Now, the point is that very soon the discussion broadened outside theology to the question of whether human reason can solve any question and *Montaigne* had already made the scope of the skepticism much broader than the simply theological. The point is that in the 16th and 17th century all the serious thinkers were reading *Sextus* or reading people who had read *Sextus* and were reproducing his arguments and debating for or against his skepticism.

Hejdánek: To, co *Montaigne* ze *Sexta* načerpal, tak to přesahovalo rámec pouhé teologie. Bylo to převedeno do obecné filosofie, pochybnosti o lidském rozumu, o schopnosti lidského rozumu dobírat se jistot, jistých pravd.

Jiný hlas: The second point was that in the 16th and 17th century *Sextus* was studied and discussed with great seriousness by all the leading intellectual thinkers.

Hejdánek: V 16. a 17. století byl studován a interpretován prakticky všemi významnými mysliteli.

Jiný hlas: And this debate for and against skepticism as represented by *Sextus* had been going on for nearly a hundred years before *Descartes* wrote his *Meditations*.

Hejdánek: A ty diskuse založené na problémech formulovaných už *Sextem* trvaly celé století až do té doby, než *Descartes* přišel se svou filosofií.

Jiný hlas: Now we think of *Descartes* as the founder, the father of modern filosofie, and we are right to think of him that way.

Hejdánek: My myslíme na *Descarta* jako na zakladatele moderní filosofie a máme pravdu, že ho takto vidíme.

Jiný hlas: But he didn't spring out of nothing.

Hejdánek: Ale neobjevil se jen tak z ničeho.

Jiný hlas: When he attempted to confront skepticism in the *Meditations*, what he was confronting was the legacy from ancient skepticism which had been discussed in this context with enormous intensity for nearly a hundred years.

Hejdánek: Když se zabývá ve svých dílech, ve svých úvahách skepsí, tak to není nic mimo historii. On tam velmi vážně čelí určitým problémům, které byly diskutovány po celé století.

Jiný hlas: Consequently, *Sextus Empiricus* is the ancient Greek philosopher who did most to shape the course of modern filosofie.

Hejdánek: A v tom smyslu můžeme vidět v *Sextu Empirikovi* člověka, který se hluboce zasloužil a ovlivnil celé moderní filosofické myšlení.

Jiný hlas: Now that's the end of the little bit of history, but I think that this history has great philosophical significance.

Hejdánek: A tak tím skončím ten historický úvod, ale mám za to, že ty dějiny, ta historie má veliký filosofický význam.

Jiný hlas: And what I want to do this evening is to talk about the different roles that skepticism has played at different periods of history.

Hejdánek: A o čem dál chci hovořit, to je otázka, jakou různou roli hrál skepticismus v různých dobách.

Jiný hlas: Modern philosophers, and I'm of course now referring to the modern philosophers I'm familiar with in the *analytic tradition*, modern philosophers talk about skepticism in the abstract, as it were, without any historical reference.

Hejdánek: Moderní filosofové, a já tady hovořím hlavně o tradici *analytické filosofie*, hovoří o skepsi bez jakýchkoliv odkazů a často bez znalosti historických okolností.

Jiný hlas: Many modern philosophers do not even know that skepticism had the history I have just outlined.

Hejdánek: Mnozí filosofové této orientace často vůbec ani nevědí, že skepticismus měl tak hluboké historické kořeny.

Jiný hlas: And it seems to me to be a consequence of this historical ignorance that modern philosophers often are unaware that the problems about skepticism which they are treating as timeless problems are not in fact timeless, but are problems which they face in a form which is a form that could only have arisen in their time and would have looked very different in older times.

Hejdánek: Důsledkem této historické ignorance je, že tito filosofové se zabývají problémy skepticismu jako problémy nadčasovými, mimočasovými a že si vůbec neuvědomují, že právě celá ta problematika skepse a skepticismu měla v různých dobách různou povahu a že je potřeba i svou vlastní pozici vůči skepticismu určit jako dějinnou.

Jiný hlas: I would like to take the problem to illustrate this, take as my problem to illustrate this the philosophical problem about time and space, for instance, is time real, or what is time. These are philosophical problems which we might discuss today.

Hejdánek: Chtěl bych jako příklad uvést téma prostoru a času řešené v té tradici skepticismu jako relevantní pro naše úvahy dnešní.

Jiný hlas: Now, supposing a modern philosopher is interested in these questions, what is time, is time real, and he finds he cannot answer them. What does he do?

Hejdánek: Když dnešní filosof uvažuje o čase, co to je čas, jestli je něco skutečného a zjistí, že na tyto otázky nemůže odpovědět, co udělá?, tak to činí v čase volném a nebo...

Jiný hlas: What he does is he plans to work on the problem when he has a free year, a *sabbatical* year, we call it, and applies for money to do this.

Hejdánek: Když chce uvažovat o tom, zda je čas skutečný nebo není, tak většinou to naplánuje na rok, kdy má volno na universitě a dostává peníze, aby se mohl takovou věcí důkladně zabývat.

Jiný hlas: He doesn't suppose that maybe there won't be a free year coming, that the year may not arrive.

Hejdánek: Nezahrnuje do svých zkoumání úvahu, zda ten volný rok je skutečný nebo není.

Jiný hlas: Or alternatively, here is another way he might react. He might say, yes, the skeptical arguments do make it doubtful that next year will arrive, but this doubt is a strictly philosophical or theoretical doubt, not a doubt that we need to take into account in everyday life.

Hejdánek: Když uvažuje o skutečnosti nebo neskučnosti času, tak to není o tom, že by uvažoval o skutečnosti nebo neskučnosti toho času, v němž on myslí, přemýšlí, studuje, ale je to teoretická otázka, kterou se chce zabývat bez ohledu na ty praktické okolnosti, v nichž samozřejmě to, co studuje, existuje.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Teoretické úvahy o čase, tak to dělají ti... jenom jsme začali mluvit o tom, že člověk, který se chce zabývat otázkou času nebo prostoru, zejména času, jestli je skutečný nebo není, tak to dělá z té distance, kupříkladu když má volný rok na universitě, a že teda nezahrnuje do svých pochybností to, jestli ten rok je skutečný nebo ne. Nic jiného tam nebylo.

So we have a picture of ordinary life and all the things we say and think in it goes on quite happily as normal.

Že máme na jedné straně obraz každodenního života, který prostě jde kupředu a tam se o to nestaráme,

o povahu toho času.

And quite separately you have the philosophical worry and the philosophical doubts and the two don't make contact.

A vedle toho máme teoretické problémy, rozpory a potíže, kterými se zabýváme bez přímého kontaktu, bez přímé souvislosti s tím běžným časem našeho života.

I call this the *insulation* of ordinary life from philosophy or the *insulation* of philosophy from life, as it were.

Hejdánek: No jo. Já to nazývám, nebo nazvu to izolací toho teoretického uvažování od každodenního života.

Jiný hlas: And let me say by way of preface that I do not for one moment intend to criticize the practice of *insulation*, I wish only to understand how it has come about that this is how philosophy now behaves. Já bych jako předem chtěl říct, že nechci kritizovat tenhle postup, tuhle, tenhle zvyk, ale chci to zdůraznit, že právě je to tento způsob, jak se chová filosofie.

There are some philosophers who might well deny that they believed in *insulation*, particularly philosophers influenced by *Quine*.

Jsou určití filosofové, kteří jsou přesvědčeni o tom, že taková izolace je nezbytná, například *Quine*.

Nonetheless, I think that in most cases you can see that the person does really insulate if you confront him with the following argument.

Hejdánek: Ale ve většině případů mám za to, že uvidíme, že ta osoba se skutečně izoluje, jestliže se může setkat s určitým argumentem. Tak, to je ono.

Jiný hlas: Here is the argument. Whatever he may say officially, it's very hard not to be an *insulator*. As the following argument will bring out, if you present people with this argument and see how they react, you'll see that they are *insulators*.

Já vám řeknu tenhle argument, když se na to podíváte, tak uvidíte, že lidé, kteří ho užívají, tak se chtějí izolovat, že jsou izolující.

Jiný hlas: Here's the argument. It's true that yesterday my body was for some time nearer to the mantelpiece than to the bookcase. Therefore it is false that space and time are unreal.

Je fakt, že včera mé tělo bylo blíže muzea než kupectví nebo něco takového, já si to teď už přesně nepamatuju. A proto je fakt, že něco takového jako místo nebo prostor jsou skutečné.

And this is an argument of *G. E. Moore's*, which purports to use a fact of everyday experience. Yesterday, a temporal thing, my body had a certain position, a spatial position. That's undisputable. Since that is true, the philosophical thesis about the unreality of space and time must be false.

To je argument *G. E. Moora*. Ten zakládá všechno na každodenní mluvě, v té obyčejné, obyčejném jazyce, když tam v tom, jak mluvíme, se mluví o tom, například včera u muzea nebo někde, tak to znamená, že teze, že čas je neskutečný, je nutně falešná.

Jiný hlas: That is how *Moore* argued in defense of *common sense* against skepticism about the reality of space and time.

To je argument *G. E. Moora*, který se tu ohání vlastně skepticismem o čase a prostoru.

Another argument of *Moore's* for reality... but if you present this argument to people, whether students or professors, they feel: "No, you can't solve a big philosophical question with a little argument like that."

A když se takový argument předloží třeba studentům, tak oni jasně vidí a tvrdí: "No přece tak obrovské problém, jako je problém času, nemůžete řešit takovým maličkým a blbým argumentem, kterej jste řekl." It's the wrong sort of argument to settle the philosophical issue.

Je to špatnej druh argumentace k účelu filosofickému.

People show by this reaction that they feel that philosophical skepticism cannot be straightforwardly refuted by *common sense*.

Lidé, kteří takhle odpovídají, naznačují, že je jim jasné nebo cítí, že problémy, které mají tuhle filosofickou dimenzi, nemohou být zodpovězeny poukazem k obecnému mínění nebo jak se tomu říká...

...cannot be refuted...

...nemohou být odmítnuty, odmítnuty.

But this means they are insulated.

A stejně tak to znamená, že izolují, izolují.

They have argued that philosophical skepticism cannot be refuted by *common sense*.

Argumentovali tak, že skepticismus nemůže být vyvrácen odkazem k obecnému mínění.

But the corollary of that must be that *common sense* cannot be refuted by philosophical skepticism.

Ale zároveň obecné mínění nemůže být vyvráceno filosofickým skepticismem.

Hejdánek: *Common sense*? Zdravý rozum!

Jiný hlas: Zdravý lidský rozum. Já jsem si vzpomněl, jak se tomu říká, ano, zdravý lidský rozum.

Insulation works two ways, or not at all.

Ta izolace je oboustranná.

So I think that people's reaction to that argument of *Moore's* shows that whatever they may say officially, in their heart of hearts, *insulation* goes very deep in their thinking.

Ta argumentace ukazuje, že ta izolace je daleko hlubší, než se na první pohled zdá.

But I think that this reaction is an essentially modern thing.

Ale ukazuje se, že ta izolace je podstatně moderní záležitostí.

A product of history.

Je to výsledek nebo produkt dějin.

And I want to try and tell you of a time when the kind of *insulation* I have just been illustrating really wasn't there.

Byl čas, kdy, a mohl bych vám to ukázat, kdy ten druh izolace, o kterém teď hovoříme, neexistoval.

There was a time when *insulation* was not yet invented, when philosophical skepticism did clash with ordinary life views.

Ukázalo by se, že ta izolace ještě nebyla vynalezena, když už skepticismus se střetával se zdravým rozumem.

And people took skepticism seriously precisely because they saw it as a genuine alternative to their ordinary view.

A lidé brali skepticismus vážně, protože se jim zdálo, že představuje skutečnou alternativu k jejich běžnému nazírání.

If this is correct, if there was such a time, then there will be historical questions to ask about when and by whom and why *insulation* was invented.

A jestliže tomu tak je, pak je legitimní se ptát, kdy, kým a jakým způsobem byl ten izolacionismus nebo ten rozdíl, kde se izoluje oboustranně, kdy byl vynalezen.

And out of this history, we might learn a lot about the present state of filosofie and why it is as it is.

A právě z takového dějinného pohledu se můžeme hodně poučit o povaze dnešní filosofie, proč je taková, jaká je.

That is why I said the history of skepticism and the discovery of *Sextus* is a piece of history which has great philosophical significance.

A to je důvod, proč jsem říkal, že to, jak ten skepticismus vznikl a jak vypadá u *Sexta Empirika* třeba, má velikou filosofickou, že ty dějiny celé mají velikou filosofickou důležitost.

So the next question is to look at *Sextus* and see if we can find in him the practice of *insulation* or not.

No a nyní přistoupíme k tomu, abychom se podívali na texty *Sexta Empirika*, jestli už tam ta izolace je, nebo není.

So can we look at the...

A teď bysme tedy rozděl ty texty...

What I want to look at is the *Outlines of Pyrrhonism*, book one, chapter seven... that is the chapter called "Does the skeptic dogmatize?".

Tak začneme tím textem z knížky *Proti fyzikům*, první kapitola, a tam o tom, zda skeptikové dogmatizují, zda se chovají dogmaticky.

Have you all found that passage?

Jo, to je tam napsáno explicitně, tam někde v místě. Já jsem tam někde zapomínal po straně psát ty čísla, tak já vám vždycky řeknu, pokud to tam není, tak vám ještě řeknu. Teď je to ta první stránka, tam jak začíná 13, 17 a tak dále.

Could you read, Sam, from here to here... 13 to 17?

Just the whole of it.

Jiný hlas: Right, I see. I want to go on to... it's not the very beginning. Not the very beginning, yeah.

Hejdánek: Tak se teda máme dívat na *Outlines of Pyrrhonism*, to je tamta. No tak na ten pyrrhonismus, prosím vás, je to třetí stránka tam na tom, jak to máte, kapitola sedmá nazvaná „Zda skeptikové dogmatizují“. Kapitola sedmá.

Jiný hlas: *That's right, that's on the bottom, it's at the bottom of the second page. „The Skeptics Dogmatize“.*

Hejdánek: Našeho přednášejícího by zajímalo, jestli by vyhovovalo přítomným, že by se pokusil to říkat rusky. Že trochu rusky umí. Ale myslím, že by to nemělo velký... Chtěl by někdo teda, aby... ne? Ne. *I asked them if they want to hear it in Russian, but nobody seems...*

Jiný hlas: *Okay, that's fine. We'll just do it... it's going much better than I thought. I thought it would go so slowly.*

Hejdánek: Takže je to na druhé stránce, odpusťte. Druhá stránka, ten nárys pyrrhonismu, druhá polovička dole.

„Když říkáme, že se skeptik zdržuje dogmatismu, neužíváme termínu dogma, jak činí někteří, v širším smyslu nějakého souhlasu s něčím, neboť skeptik souhlasí s pocity“ – tam těžko bylo přeložit to souhlasí, že? Vypadá to česky blbě, ale... „s pocity, které jsou nutnými výsledky smyslových vjemů, a proto by neřekl kupříkladu, když pociťuje horko nebo zimu, věřím, že mi není horko nebo zima. Říkáme však, že není dogmatický, užívá termínu dogma ve smyslu, který mu někteří dávají, totiž jako souhlasu s nějakým neevidentním předmětem vědeckého zkoumání. Neboť pyrronský filosof nesouhlasí s ničím, co je neevidentní.“

Jiný hlas: *Good. In this passage, Sextus is defining his skepticism by making a contrast between certain things which he assents to and certain things which he does not assent to.*

Hejdánek: Na tomto místě Sextus Empiricus obhajuje svůj skepticismus tím, že rozlišuje mezi věcmi, které tvrdí, s nimiž souhlasí – ano, ale vlastně tady s nimi souhlasí v myšlení, že? Ztotožňuje se s nimi. A jiné, s nimiž nesouhlasí.

Jiný hlas: *He assents to his impressions, the way things appear to him. If he feels warm, if it appears warm, he says yes, it does indeed appear warm.*

Hejdánek: Souhlasí s vjemy nebo s dojmy, jimiž na něho působí některé okolnosti, třeba jestli je mu teplo nebo zima a tak dále.

Jiný hlas: *On the other side, he will not assent to, he suspends judgment about, any of the non-evident objects of scientific inquiry.*

Hejdánek: By nesouhlasil a zdržuje se úsudku, i když jde o jakýkoliv předmět vědeckého zkoumání. Neevidentní předmět. Neevidentní předmět vědeckého zkoumání.

Jiný hlas: *Right. And I want to ask, what are these non-evident objects of scientific inquiry that he will not assent to? Because if we can find out what they are, then we know the range of things he is skeptical about.*

Hejdánek: A tady se budeme ptát, co to je, co je neevidentní předmět vědeckého zkoumání, protože když dostaneme na tu odpověď, tak se nám blíže ukáže, s čím vlastně on nechce souhlasit.

Jiný hlas: *Now, in this period, the notion of the non-evident is the notion of that which we can only know about by inference from things that are evident.*

Hejdánek: V této době je chápáno... pojem... je... pojem evidence nebo evidentního chápán tak, že to neevidentní musí být nějak posléze vyvozeno z toho, co je evidentní. Rozumíte, úsudky, domýšlení a tak dále.

Jiný hlas: *Knowledge, in the view of Sextus' dogmatic opponent, comes in two stages, as it were. Direct knowledge of things that are evident, inferential knowledge of the things that are non-evident.*

Hejdánek: Pokud jde o ty dogmatiky, s nimiž polemizuje Sextus, tak ti rozlišovali teda dvojí rovinu nebo dvojí druh vědění. Jedno založené na evidencích, na věcech, které jsou evidentní, a to druhé, které je založeno na *inferenci*, na logickém dovozování z toho, co je evidentní.

Jiný hlas: *Now, the favorite example of something evident would be the proposition: „It is day“.*

Hejdánek: Oblíbený příklad toho, co je evidentní, je nebo byl tehdy „je den“.

Jiný hlas: *If you're a normal healthy human being, it's perfectly evident to you during the daytime that it's day.*

Hejdánek: Jestliže jste normálně vnímající lidská bytost, tak je vám evidentní, jestliže žijete ve světle dne, že je den.

Jiný hlas: *But when we're looking at this passage in front of us, we need an example which will relate easily to the example of an impression or experience of feeling warm.*

Hejdánek: Ale abychom se dostali blíže k tomu argumentu, o kterém tady bude řeč, totiž o tom vnímání tepla nebo zimy.

Jiný hlas: *So I'm going to take as my example of something evident the statement „It is warm“ said by somebody sitting on the stove, like Descartes sat on his stove.*

Hejdánek: Tak si zvolme vlastní příklad, totiž když někdo řekne: „Je teplo“, což se mu říká, když sedí na kamnech, tak jako Descartes seděl na svých kamnech.

Jiný hlas: *And that will be my example of something evident: „The stove is warm“.*

Hejdánek: Takže tenhle příklad: „Kamna jsou teplá“.

Jiný hlas: *Now, if you take „The stove is warm“ as an example of something evident and put it together with the reference in this passage in front of you to scientific inquiry, those two things...*

Hejdánek: Tak když uvážíme tenhle ten výrok „Je teplo“, tak buď se to vztahuje k takovému běžnému vnímání, anebo máme na mysli předmět vědeckého zkoumání.

Jiný hlas: *If you do those two things, it will become very natural for you to think that what Sextus is rejecting as dogma will be any scientific assertion about, for example, the underlying physical structure that makes a warm thing warm.*

Hejdánek: Musíme si být jasni, že to, co Sextus odmítá, je vědecká výpověď o tom, jaká je struktura těch okolností, které, když je teplo, dělají to teplo.

Jiný hlas: *So, the non-evident objects of scientific inquiry on this view will be such things as the real nature of heat or the physical structure of heat.*

Hejdánek: Čímž by se teda nějak odhalovalo, co je podstatou, co je tou nejvlastnější povahou tepla.

Jiný hlas: *And then on this interpretation Sextus will be saying a skeptic is quite happy to say the stove is warm when he's sitting on the stove, what he won't do is any inquiry into the physics of heat.*

Hejdánek: Skeptik bude docela šťasten, když bude moci prohlásit, když sedí na kamnech, že je mu teplo, ale dává si pozor, aby se nevyslovoval o povaze tepla samé.

Jiný hlas: *This will be skepticism about what...*

--- (1981-09-17 M. F. Burnyeat, skeptik (1) [LVH230VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: This interpretation will contrast theory, scientific or philosophical theory on the one hand, with ordinary life on the other.

Hejdánek: Tohleto rozlišení tedy je vlastně rozlišení mezi vědeckým tvrzením, vědeckou teorií a běžným životem.

Jiný hlas: So it will involve a kind of insulation.

Hejdánek: Tím vzniká nebo zahrne v sobě určitou izolaci jednoho od druhého.

Jiný hlas: But it will not be an insulation of the kind I was describing earlier, where philosophy is as it were at a higher level than ordinary life.

Hejdánek: Není to ta izolace toho druhu, jak jsem o ní mluvil předtím, že *filosofie* by byla na nějaké vyšší rovině, že by byla poznáním vyšší úrovně.

Jiný hlas: It will rather be an insulation between two different kinds of subject matter, the subject matter of science and the sciences on the one hand, and the subject matter of ordinary life on the other.

Hejdánek: Je to tady rozdíl mezi předmětem. Na jedné straně předmět vědeckého zkoumání a na druhé straně předmět zdravého rozumu nebo každodenního života.

Jiný hlas: Now what I've just given you is the interpretation of *Sextus*, and of this chapter in particular, which was held by *Montaigne* and *Descartes'* friend *Gassendi*.

Hejdánek: A já tady chci poukazovat hlavně na to místo, které jsme si teď ukázali, které bylo základem pro myšlení *Montaigneovo* a jeho přítele *Gassendiho*.

Jiný hlas: So *Montaigne* and *Gassendi* read *Sextus* as a man who subscribed to one kind of insulation, namely insulation by content or subject matter.

Hejdánek: *Montaigne* a *Gassendi*... Já teď jsem ztratil kontext, v jakém to tam bylo... navazovali na to [nesrozumitelné].

Jiný hlas: So *Montaigne* and *Gassendi* read *Sextus* as a man who did subscribe to one kind of insulation, only it was insulation by subject matter, theory versus ordinary life, not insulation by level where ordinary life and theory come on one level and philosophy all goes on at another level.

Hejdánek: *Montaigne* a *Gassendi* četli *Sexta* jako autora, který držel tu izolaci mezi různými předměty zkoumání nebo předměty myšlení nebo vědění, nikoliv který by držel izolaci různých rovin vědění.

Jiný hlas: Now it's important that we get clear, is everybody some rough understanding of the two kinds of insulation I have now distinguished?

Hejdánek: Otázka, jestli je jasné každému ten rozdíl mezi obojím typem izolace.

Jiný hlas: When I started to begin with, I talked about the philosopher and his worry about the reality of time. And this philosopher thought of all philosophical problems as being conducted at a higher level than ordinary life talk about place and time, or for that matter, the physicist talk about space and time. So there's a division of two vertical levels.

Hejdánek: Opakuje tedy, na začátku ukazoval příklad toho badatele, který rozlišuje mezi dvěma rovinami vědění. Na jedné straně teoretickým uvažováním a zkoumáním o povaze času a na druhé straně tím běžným počítáním s tím, že čas je, že se čas musí odhadovat, že počítá s tím rokem a tak dále.

Jiný hlas: On this view, skepticism threatens neither ordinary life nor physics.

Hejdánek: V tomto smyslu neohrožuje ten skepticismus ani každodenní život, ani fyziku.

Jiný hlas: But on the second kind of insulation, insulation by content, the point is that skepticism does not threaten ordinary life, but it does threaten physics. It does say no to physics.

Hejdánek: Ale ten druhý rozdíl je odlišný v tom, že ten skepticismus sice neohrožuje každodenní život, ale podstatně ohrožuje fyziku. Pokud jde o obsah tedy, pokud jde o předmět toho myšlení nebo vědění.

Jiný hlas: And *Gassendi* read *Sextus* as an insulator of the second kind.

Hejdánek: A *Gassendi* četl *Sexta* jako toho, kdo izoloval od sebe to dvojí právě tímhle způsobem, že izoloval každodenní život a tu vědu.

Jiný hlas: So the next question I want to ask is whether *Gassendi* was right.

Hejdánek: Druhá otázka, ke které se dostaneme, je, zda měl *Gassendi* pravdu v této interpretaci *Sexta*.

Jiný hlas: So if we can now turn to Chapter 18 of *Outlines of Pyrrhonism*, it's the next sort of section on the translation.

Hejdánek: Takže to je ta kapitola 18 o prostoru.

Jiný hlas: Could you read 119? Just this bit, 119.

Hejdánek: Prostor nebo místo jsou tedy míněny ve dvojím smyslu, striktní a volné. Volně o místě chápáném široce jako mé město a striktně o přesně obsahujícím místě, o místě, které obsahuje přesně, v

něž jsme přesně včlenění nebo do něhož jsme zahrnuti, v němž jsme umístěni. Naše zkoumání je zaměřeno k prostoru ve striktním smyslu.

Jiný hlas: Now this strict place is defined here as the place whereby we are exactly enclosed.

Hejdánek: On tam skutečně v textu píše striktní prostor a má na mysli prostor ve striktním smyslu. Čili on tady rozumí striktním prostorem ten prostor, který přesně ohraničuje naše tělo.

Jiný hlas: This is in fact the official Aristotelian definition of place.

Hejdánek: To je skutečně oficiální aristotelská definice místa.

Jiný hlas: My place in this sense is that envelope of air which immediately encloses me.

Hejdánek: Moje místo, to je jakási obálka nebo jakýsi obal vzduchu, který mě obklopuje těsně, a přesně.

Jiný hlas: And if we think that this conception of place is a rather theoretical one, or at least not an ordinary man's conception of place,

Hejdánek: a jestliže máme na mysli, že tohleto je striktní definice místa, a nikoliv teda pojetí běžného člověka,

Jiný hlas: and if we think that, then we'll think that when Sextus says "I'm only going to raise doubts about strict space," we will think that that favors the *Gassendi* interpretation.

Hejdánek: takže kdyby se prokázalo, že Sextus měl na mysli jenom polemiku proti tomu striktnímu prostoru, striktnímu místu, tak pak by to hovořilo pro *Gassendiho* interpretaci.

Jiný hlas: Because I'm only going to make difficulties for and be skeptical about the theoretical notion of place.

Hejdánek: Poněvadž by to jenom teda zaměřilo ten skepticismus proti teoretickému pojetí.

Jiný hlas: Given that it was right, if I was right to say that the notion of narrow place is not an ordinary notion but a theoretical notion.

Hejdánek: Kdyby to byla pravda, protože to pojetí toho těsného místa by bylo tedy teoretickým pojetím.

Jiný hlas: And so can we now go onto the first page of the handout... section seven.

Hejdánek: A teď se vrátíme k první stránce, podíváme se na sedmičku.

Jiný hlas: Let me just say what's happening here. These... what's on this first page are the arguments which the dogmatist gives in favor of the proposition that place exists.

Hejdánek: Tak tady na té začáteční kapitole, z které máme tady vybráno, tam se uvádějí argumenty dogmatiků ve prospěch toho, že prostor nebo místo existuje, reálně existuje.

Jiný hlas: Sextus' procedure is to give the arguments in favor, then the arguments against, and then he says we can't decide between them, we must suspend judgment.

Hejdánek: Postup Sextův je ten, že uvádí nejdříve argumenty pro, potom argumenty proti a uzavírá, že musíme se zdržet úsudku, protože nemůžeme rozhodnout pro jedno nebo pro druhé.

Jiný hlas: But if we want to know what he is skeptical about, then it will be that he will be skeptical about the same things as the dogmatist argues for or against.

Hejdánek: A když se tážeme, vůči čemu byl vlastně Sextus skeptický, tak musíme odpovědět, že byl skeptický vůči tomu, co dogmatikové uváděli jako argumenty, ať už pro nebo proti.

Jiný hlas: So here is one argument. Section seven.

Hejdánek: A tak jeden z argumentů, to číslo sedm. Jestliže totiž existuje nahoře a dole, vpravo a vlevo, vpředu a vzadu, existuje nějaké místo. Neboť těchto šest směrů představuje části místa a je nemožné, když existují části nějaké věci, aby neexistovala věc, jejíž jsou součástí. Avšak nahoře a dole, vpravo a vlevo, vpředu a vzadu je něco, co existuje v povaze věcí, z povahy věcí, a proto místo existuje.

Jiný hlas: That sounds very much like the Aristotelian doctrine that direction is an objective feature of the universe, not something relative to us. Right and left in Aristotle's scheme of things really exist out there in nature, they're not just arbitrary distinctions we make.

Hejdánek: Tenhle ten příklad nebo to pojetí těch dogmatiků odpovídá zcela aristotelské koncepci toho, co je nahoře, dole a tak dál, jako objektivního charakteru, objektivní charakteristiky věcí, jak jsou, nikoliv jako něčeho relativního vztahujícího se k něčemu. Je to prostě v aristotelském pojetí objektivní povaha

věcí, že něco je nahoře, dole, vlevo, vpravo.

Jiný hlas: Can I now have section nine? Beginning "further, if where what it is light naturally..."

Hejdánek: A teď číslo devět. A dále, jestliže existuje tělo – a tam někdy tělo je *body* a někdy se to hodí tak, někdy tak, tam se to... – existuje také místo. A skutečně první je pravda, a proto i druhé je pravda. To je doloženo v překladu, v řečtině to není, to v závorkách. A dále, tam, kde to, co je lehké, se přirozeně pohybuje, zatímco to, co je těžké, se nepohybuje, a proto existuje zvláštní místo pro lehké a zvláštní pro těžké. Vskutku to první je pravda, a proto i to druhé je pravda.

Jiný hlas: Just to... don't go into ten, just to where ten begins, to the end of nine.

Hejdánek: Zajisté totiž oheň, který je přirozeně lehký, stoupá vzhůru, a voda, která je přirozeně těžká, tíhne dolů. A ani oheň se nepohybuje dolů, ani voda nesměřuje nahoru. A tak existuje zvláštní místo jak pro přirozeně lehké, tak pro přirozeně těžké.

Jiný hlas: This doctrine that each element has its own natural place is a central doctrine of Aristotelian physics.

Hejdánek: Toto pojetí, že každá věc má své přirozené místo, je podstatný rys aristotelské filosofie.

Jiný hlas: So, if what the positive arguments are arguing for is a positive notion of place within physical theory,

Hejdánek: tak to, co chtějí vyargumentovat dogmatici, tak je pozitivní povaha místa, reálná povaha místa,

Jiný hlas: that same thing will be what the negative arguments argue against,

Hejdánek: totéž vlastně by platilo o negativních argumentech proti,

Jiný hlas: and those same things will be what the skepticism is skeptical about.

Hejdánek: a o týchž věcech by byl vlastně skepticismus skeptický vůči tomu pozitivnímu i negativnímu.

Jiný hlas: *So the skepticism will be skepticism about the realm of theory rather than about ordinary life statements.*

Hejdánek: A tak ten skepticismus se týká v obou případech té oblasti teorie, nikoliv oblasti běžného života.

Jiný hlas: *So there will be an insulation between theory, scientific theory, and ordinary life.*

Hejdánek: A tak by tu byla izolace mezi tím, co říká teorie a běžným životem.

Jiný hlas: *And this was how Gassendi read, Gassendi was one of the people who was most interested in Sextus when he was rediscovered, and this was how he read Sextus. And you can see now from the texts I've put before you that he really had quite a lot of grounds for doing so.*

Hejdánek: A takhle tedy Gassendi četl Sexta Empirika a z toho, co jsem vám tady předložil v těch citátech, tak vidíte, že měl pro to celou řadu důvodů.

Jiný hlas: *But I think he was wrong.*

Hejdánek: Ale mám za to, že přesto přese všechno byl na omylu.

Jiný hlas: *And now let me take you back to the first passage, the passage concerning space.*

Hejdánek: Čtete třetí stránka, kapitola devatenáctá o čase. Podívejme se tedy na tohle místo.

Jiný hlas: Now, how did you translate 'loosely'? A strict versus a loose sense of place? Space is used in two senses, the strict and the loose. Space?

Hejdánek: Volně, volně.

Jiný hlas: Volně. OK. Free, free. Right. Same as the Russian word.

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: *So well, that was a correct translation of the English here, but the English here was not wrong but not a very accurate translation of the Greek on the other side.*

Hejdánek: Ten překlad totiž je překladem správným toho anglického překladu, ale ten anglický překlad, i když není špatný nebo milný, tak přece jenom není přesný řecky.

Jiný hlas: *Because the Greek word katachrestikos comes from a verb meaning to misuse.*

Hejdánek: Protože řecké slovo *katachrestikos* ukazuje na zneužití, na milné užití.

Jiný hlas: *So the contrast in that passage that Sextus draws between the strict use of the word place and*

the loose use is really a contrast between the proper meaning of the word and an improper misuse of the word.

Hejdánek: A tak skutečně ten rozdíl, na který se tady poukazuje, je rozdílem mezi tím, co je správné, vlastní, a nevlastní užití, zneužití.

Jiný hlas: *So what Sextus is really saying here is that he's only going to make difficulties about place in its proper meaning.*

Hejdánek: A také tady Sextus ukazuje na potíže, které se týkají toho vlastního užití, vlastního smyslu, významu.

Jiný hlas: *So the Aristotelian notion of exactly containing place is for Sextus, as it was for Aristotle, the proper meaning of the word place.*

Hejdánek: A tak aristotelské pojetí místa jako toho, co přesně obklopuje naše tělo, je to, co má na mysli také Sextus Empirikus v naprostém souhlasu s Aristotelem.

Jiný hlas: *And we can confirm this if we look at the very last section.*

Hejdánek: A můžeme to potvrdit, když se podíváme na poslední oddíl.

Jiný hlas: *Yes, the last bit here.*

Hejdánek: To jest tamto MX, jak je označeno, že.

Jiný hlas: [nesrozumitelné] to bych chtěl prostě číst.

This, let me just... excuse me, we didn't read any text from this 18th chapter. We only discussed it.

No, we only read it before. On our way, we read it before. And you can read it quickly. Can we go down to this one? This one. This is Sextus is here arguing that...

Hejdánek: Sextus tady argumentuje,

Jiný hlas: *that the broad notion of place presupposes the narrow notion in any case.*

Hejdánek: že ten široký pojem místa předpokládá to těsné, ten těsný pojem, pojem těsného místa.

Jiný hlas: *He is here considering Diodorus' argument that nothing can move at all.*

Hejdánek: Uvažuje zde argument Diodorův, že nic se nemůže vůbec hýbat.

Jiný hlas: *Diodorus' argument was this: a thing either, if anything moves, it moves either in the place where it is or in the place where it is not.*

Hejdánek: Diodorův argument je, že když se cokoli pohybuje, pohybuje se to buď na místě, kde to je, nebo na místě, kde to není.

Jiný hlas: *Well, it obviously can't move in the place where it's not.*

Hejdánek: Je zjevné, že se nemůže pohybovat na místě, kde není.

Jiný hlas: *Now, if you take the place where it is in this very narrow containing space,*

Hejdánek: A když ovšem uvažujete místo v tom těsném smyslu, to jest, že to je přesně to, co obklopuje ten předmět,

Jiný hlas: *there's obviously no room for it to move in that place either.*

Hejdánek: pak se ukazuje, že v tomto místě se to těleso také nemůže pohybovat.

Jiný hlas: *So nothing can move at all.*

Hejdánek: Tak se nemůže pohybovat nic.

Jiný hlas: *To which certain people had tried to reply that if you take place in a broader sense than the narrow, then it's possible for something to move.*

Hejdánek: Na to se chtěli někteří vykroutit tím, že říkali, že když chápete místo v tom širším smyslu, tak že přece jenom něco z toho pohybu zachráníte.

Jiný hlas: *Now, to which Sextus replies, if you could read 109.*

Hejdánek: No, a na to odpovídá Sextus. To je 109 úplně konec, jo?

Jiný hlas: *As then nothing can move over a distance of a stade without first having moved over a distance of a cubit...*

Hejdánek: Neboť místo pojaté exaktně předchází místo pojaté široce a je nemožné pro cokoli pohybovat se místem v širokém významu, jestliže se dříve nepohybuje místem ve významu exaktním. Neboť tak,

jako poslední slouží k tomu, tam má být slouží, jo, neslouží, aby obsahovalo pohybující se tělo, tak obsahuje zároveň s pohybujícím se tělem také místo v exaktním významu. A pro teže se nikdo nemůže pohybovat na vzdálenost jednoho stadia, aniž by se nejprve pohnul na vzdálenost lokte, tak je nemožné se pohybovat místem v širším smyslu, aniž bychom se pohybovali místem ve smyslu exaktním. A když Diodorus předložil argument, o němž jsme se zmiňovali, držel se exaktního smyslu místa. A tak, jestliže v jeho případě je pohyb zrušen, nezbyvá žádný argument pro případ místa v širším smyslu.

Jiný hlas: *Right, so the basic idea is that if you use the broad sense of place and say of somebody, for example, that he is in Prague, that presupposes that we can locate him more precisely somewhere in that larger whole.*

Hejdánek: Sextus má na mysli to, že když někoho lokalizujeme do místa v širším smyslu, například že je v Praze, tak vždycky ho můžeme lokalizovat mnohem přesněji. Až tedy do toho místa, kde tedy je zcela obklopen svým vlastním tělem.

Jiný hlas: *For example, I say, where is he in Prague? He is in Slovenská street.*

Hejdánek: Například, že když je někdo v Praze, ještě například je ve Slovenské ulici.

Jiný hlas: *Where in Slovenská street? Well, in number eleven.*

Hejdánek: A kde ve Slovenské ulici? Číslo jedenáct.

Jiný hlas: *Where in number eleven? In the living room, in this room.*

Hejdánek: A kde tam na čísle jedenáct? Je v obývacím pokoji, v tomto pokoji.

Jiný hlas: *And I must be able to say that if I am to justify saying that he is in Prague, that presupposes I can locate him more precisely.*

Hejdánek: Jo. A když tedy řeknu, že je v Praze, tak to znamená, že ho mohu lokalizovat mnohem precizněji.

Jiný hlas: *So by repeated asking of the same question, where in the broad place is he, we arrive at the thought that there is only one place which is strictly and properly his place, it's this place.*

Hejdánek: Tak když se ptáme, kde v tom širším místě je vlastně, tak nakonec dojdeme k tomu místu, které přesně a těsně obklopuje jeho tělo.

Jiný hlas: *And it is this precise place I have to get a clear notion of if I am to defend and justify my everyday loose use of place when I say he is in Prague.*

Hejdánek: No, tak je to vlastně tohleto úzké, to těsné pojetí místa, ke kterému se vždycky musím odvolat, když chci lokalizovat cokoli do nějakého širšího prostoru.

Jiný hlas: *And that is how I think Sextus can both say he is only talking about strict place and say that is the ordinary notion of place, the notion presupposed in ordinary discourse about place.*

Hejdánek: A tak se ukazuje, že když Sextus mluví o tom těsném prostoru, v tom prostoru v těsném nebo přesném smyslu, tak že říká, že to je to pojetí obvyklé, to je to pojetí pro každodenní život také.

Jiný hlas: *Right. Now can I go back to the first page?*

Hejdánek: A teď uvedeme argument z první strany.

Jiný hlas: *And you will see that Sextus includes perfectly ordinary examples of place if Professor Hejdánek reads section eight.*

Hejdánek: No a tam uvidíme, jak o tom hovoří v čísle osm.

Kromě toho, jestliže tam, kde byl Sókratés, je nyní jiný člověk, jako třeba Platón, protože Sókratés zemřel, potom existuje místo. Neboť právě tak, jako když vylejeme tekutinu ze džbánu a nalejeme tam jinou a prohlašujeme, že džbán, který je místem jak oné první tekutiny, tak oné, kterou jsme tam nalili později, existuje; podobně, když nějaký jiný člověk nyní zaujímá místo, které zaujímal Sókratés, pokud byl naživu, nějaké takové místo existuje.

Jiný hlas: *So here the ordinary placing of things is seen as continuous with the physicist's talk about natural places. Ordinary life and physical theory belong together.*

Hejdánek: Na tomto místě se ukazuje, jak o tom přemýšlejí fyzikové. Čili tady to normální myšlení a myšlení fyziků, teoretické myšlení vlastně patří k sobě.

Jiný hlas: *So if this is what the positive arguments are in favor of, the skepticism will be skepticism about the ordinary life placing of things just as much as about physicists' doctrine of natural places.*

Hejdánek: Jestliže je tomu tak, tak potom ten skepticism se netýká jenom té teoretické úvahy, nýbrž týká se i toho každodenního běžného myšlení o místě nebo prostoru.

Jiný hlas: *Now, so when we look at the text, the kinds of text which led Gassendi to think that Sextus was skeptical only about the realm of theory, we find in fact that they show us that Sextus is skeptical not only about theory but also about the corresponding kind of statement in ordinary life.*

Hejdánek: Tak když prozkoumáme ta místa, o něž se opíral Gassendi, když interpretoval Sexta jako že skepticism se týká pouze té teoretické roviny nebo oblasti, tak vidíme, že jeho skepticism se netýkal jenom té teorie, nýbrž každodenního života také.

Jiný hlas: *And I wanted to show both that Gassendi had good grounds for his interpretation even though it was wrong...*

Hejdánek: Chtěl bych ukázat obojí: jednak že Gassendi měl vážné důvody pro své pojetí nebo pro svoji interpretaci, i když byla špatná, byla nesprávná...

Jiný hlas: *...and to draw you into his way of looking at it for a bit before telling you that it was wrong and why it was wrong.*

Hejdánek: ...a ponechat trochu místa ještě předtím, než řeknu, že se mýlil a proč se mýlil.

Jiný hlas: *I wanted to do that to try and get you to feel how remarkable, get you to be struck as something surprising that in fact Sextus wants us to be skeptical even about such statements as that this pair of glasses is on this table here.*

Hejdánek: A to jsem chtěl udělat proto, aby se pocítilo, jak je to vlastně překvapivé, jak je to pozoruhodné, že Sextus je skeptický i vůči takové věci, jako například že tyhle brýle jsou na tom stole před námi vůči těmhle dvěma věcem. Prostě nevím.

Jiný hlas: *The corresponding statement, the corresponding thing in the case of time would be that Sextus really does want to doubt that next year will come.*

Hejdánek: Ukazuje se, že Sextus skutečně chtěl pochybovat i...

Jiný hlas: Chce, abyste pochybovali...

Hejdánek: ...ano, chce, abyste pochybovali i o těch věcech toho každodenního života. Jo, v tomhle máme, je tam ještě prosím tě dále.

Jiný hlas: *So as I have explained him, Sextus' skepticism where space and time are concerned has no insulation of either of the kinds that we have been discussing.*

Hejdánek: Z toho, co jsem vyložil, je zřejmé, že u Sextova skepticismu nenajdeme ani jednu z obou izolací, přerывů tedy, o nichž jsme na začátku mluvili.

Jiný hlas: *But the discussion of space and time is one part, only one part within a total skeptical strategy.*

Hejdánek: Ale ta diskuse o času a prostoru je jenom jednou složkou, jednou částí široké strategie skeptického myšlení.

Jiný hlas: *He goes through the same procedure on subject after subject.*

Hejdánek: Postupuje stejným způsobem u jednoho předmětu za druhým.

Jiný hlas: *And what I now want to talk about, and this seems to me the thing, the important thing, what I now want to talk about is the strategy within which this, these texts that we've been looking at belong. Because I think if we see that these texts and these local issues belong to a single overall strategy, we will begin to get a sense of how remarkably different skepticism was in antiquity from what it is now.*

Hejdánek: A já teď chci pohovořit ještě o tom, jaké místo má ta koncepce času a prostoru v té celkové strategii jeho myšlení a právě odtud pak uvidíme, jak pozoruhodně se jeho vůbec starý antický skepticismus liší od toho pozdějšího.

Jiný hlas: *I want to begin with a 20th century statement from a book, a recent book on ethics by J. L. Mackie.*

Hejdánek: Chci mluvit o místě nebo budu citovat místo z nedávno vyšlé knížky Mackieho.

Jiný hlas: *Mackie says that if a philosopher, if a philosopher denies the objectivity of values, as he wishes to do, that can make people feel that life has lost its meaning and nothing matters.*

Hejdánek: Mackie říká, že jestliže filosof chce popřít objektivitu hodnot, může to lidi nutit k domýšlet nebo pomyslet to, že život nemá smysl a že na ničem nezáleží.

Jiný hlas: *And then he says, but that does not follow.*

Hejdánek: Jo tak, a on k tomu říká: to z toho nevyplývá.

Jiný hlas: *The fact that there are no objective values is not a good reason for abandoning subjective concern or for ceasing to care about things.*

Hejdánek: Ta okolnost, že nejsou žádné objektivní hodnoty, nemá znamenat, že žádné subjektivní hodnocení nemá smysl.

Jiný hlas: *So here Mackie is expressing that first kind of insulation. He is skeptical about objective truth of value statements, but he says that shouldn't affect your ordinary value statements that you make in everyday life. It's a purely philosophical worry, it needn't interfere with everyday life.*

Hejdánek: Tady tedy tenhle myslitel ukazuje ten jeden typ skepticismu, totiž týkající se jenom té teoretické roviny a nezasahující, nepostihující ten běžný život.

Jiný hlas: *The ancient skeptics also argued against the objectivity of values. Nothing is good or bad by nature, they said.*

Hejdánek: Staří skeptikové také argumentovali proti objektivitě hodnot. Nic není dobré ani zlé podle povahy, říkali.

Jiný hlas: *And they thought that if it could be shown that nothing is good or bad by nature, that would precisely have the effect of making you cease to want anything. That would precisely bring it about that you would no longer want anything.*

Hejdánek: A mysleli, že i když nemůže být nic ukázáno jako objektivně hodnotné, tak to by mělo působit tak, že už o nic neusilujete, o nic nestojíte.

Jiný hlas: Že už nechcete nic dál.

Jiný hlas: *And you would no longer hope for anything.*

Hejdánek: A že už nebudete mít naději v nic.

Jiný hlas: *And you would no longer fear anything.*

Hejdánek: A ničeho se už nebudete bát.

Jiný hlas: *So they thought that if they could argue for there being no objective values, this would do away with a very large proportion of one's emotional life.*

Hejdánek: Byli tedy přesvědčeni, že když se prokáže, že neexistuje objektivita hodnot, tak to bude mít vážné důsledky pro váš emocionální a jiný život.

Jiný hlas: *This is what they were aiming to do, and they called the resulting state a state of tranquility.*

Hejdánek: O tohle se přímo zamýšleli a chtěli přivést k tomu stavu, který nazývali stavem klidu nebo uklidnění.

Jiný hlas: *That was the whole aim of Pyrrhonism: to get you to stop caring about anything and to get you to stop believing in anything in order that you can be happy.*

Hejdánek: To bylo právě cílem pyrrhonistů: dosáhnout toho, abyste se přestali starat o cokoli, abyste přestali věřit čemukoli, abyste mohli být šťastní.

Jiný hlas: *Because happiness is tranquility.*

Hejdánek: Protože štěstí je klidnost nebo snad ta neotřesitelnost nebo... *what's the tranquility?*

Jiný hlas: *Tranquility, internal peace.*

Hejdánek: Vnitřní mír.

Jiný hlas: *Yes. Take ataraxia, ataraxia. Have you got that word like ataraxia?*

Hejdánek: Jo, jo, tichost.

Jiný hlas: *Like the calm of a sea. What's the term in Greek? Ataraxia.*

Hejdánek: Ataraxia, jo, to je neotřesitelnost, neotřesenost nebo tak nějak, jo? Že se s vámi nic nehne.

Jiný hlas: *Not being disturbed by hope and fear.*

Hejdánek: Jo, nebýt ničím vzrušený, ničím ohrožený.

Jiný hlas: *So if pyrrhonism, like the other philosophies of the time, stoicism and epicureanism, is offering a recipe for happiness...*

Hejdánek: Jestliže *pyrrhonismus*, podobně jako jiné filosofie té doby, jako *stoicismus* nebo *epikureismus*, dává návod, jak dosáhnout štěstí...

Jiný hlas: *...it is obviously essential that it is the beliefs which bear upon happiness that are going to be the most important beliefs for the skeptic to get rid of.*

Hejdánek: Je zřejmé, že se to týká... Ted' mi pomozte, já jsem tomu... *I didn't understand it.*

Jiný hlas: *I'll try and put it another way. Since the skeptic is aiming to produce in you a state of tranquility, which is happiness...*

Hejdánek: Protože skeptik chce přivodit nový stav klidu, a to znamená štěstí.

--- (1981-09-17 M. F. Burnyeat, skeptik (2) [LVH231VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: It is absolutely essential that it is the judgments of ordinary life he must get you to withdraw.

Hejdánek: že to musí zasáhnout váš každodenní život, tato tato distance tady.

Jiný hlas: It is these judgments on which your happiness depends, these judgments which give rise to your hopes and fears.

Hejdánek: Vaše štěstí záleží v tom, že se stáhnete z těch věř a strachů a získáte odstup od nich.

Jiný hlas: So it would be entirely against the aims and purposes of Pyrrhonian skepticism

Hejdánek: Bylo by tedy proti duchu a cílům *pyrhonského skepticismu*

Jiný hlas: for there to be any kind of insulation between the skeptical arguments and the ordinary life judgments. So now let me, do you remember that argument from G. E. Moore? Yesterday my body was nearer to the mantelpiece.

Hejdánek: kdyby došlo k jakékoli izolaci mezi skeptickými argumenty a běžným životem. Vzpomeňte si ještě na argumentaci Moorovu, že včera bylo mé tělo blíže tomu, než onoho.

Jiný hlas: People found this too blunt a way with philosophical skepticism.

Hejdánek: a jako lidé to shledávali příliš povrchní, příliš slabé při řešení tak vážné otázky, jako je skeptismus.

Jiný hlas: But we can now see that Sextus argues in exactly the same direct way but on the other side.

Hejdánek: Ale musíme přiznat, že *Sextus Empiricus* jde právě tuhleto cestou, přímou, přímou cestou.

Jiný hlas: Moore argues: It's true that I had breakfast today, therefore it's false that time is unreal.

Hejdánek: Moore argumentuje: je fakt, že jsem snídal dneska, a proto je to doklad toho, že čas existuje.

Jiný hlas: Sextus argues: It's problematic, we can't tell whether time is real.

Hejdánek: Sextus argumentuje: to je problematické, my nemůžeme tvrdit, je-li čas skutečně reálný.

Jiný hlas: Therefore it's problematic, we can't tell whether I had breakfast earlier today.

Hejdánek: A proto je taky problematické, jestli můžeme říct, že dnes dříve, o něco dříve, že jsem už snídal.

Jiný hlas: They just, it's the same argument in two opposite directions.

Hejdánek: Je to tentýž argument, jenže v opačném směru.

Jiný hlas: Now apply it to the future. If it's problematic whether time is real, it's problematic and I can't tell whether tomorrow will happen.

Hejdánek: Jestliže je problematický čas, tedy do budoucnosti, no tak je například problematické, jestli přijde nějaké zítra.

Jiný hlas: And if I really accept that it's- that I can't tell that there will be a tomorrow, if I really do accept, if that gets into me, that maybe for all I can say there will be no tomorrow

Hejdánek: A jestliže opravdu vnitřně přijmu, že čas není skutečný, respektive tedy v tomto případě, že nepřijde žádné zítra

Jiný hlas: then I will no longer have any hopes or fears for tomorrow.

Hejdánek: pak se nemusím zítřka ani bát, ani nebudu mít žádnou naději, co se stane zítra.

Jiný hlas: And I can meet tomorrow, if it comes, with tranquility.

Hejdánek: A proto se mohu setkat se zítřkem, pokud přijde, s klidem.

Jiný hlas: After all, I won't really have any beliefs about whether what happens tomorrow matters, whether it's good or bad.

Hejdánek: Ovšemže já opravdu nevěřím, že to, co se stane zítra, že na tom záleží.

Jiný hlas: So Moore and Sextus are really arguing in the same way on opposite sides.

Hejdánek: A tak Moore a Sextus argumentují týmž způsobem, i když z opačné strany.

Jiný hlas: But the fact that Moore sounds odd today and people find his arguments naive

Hejdánek: Ale skutečnost, že Moore vypadá jako naivně... lidé považují Moorea... něco tam ještě bylo, že se zdá být slabej a že ho lidé považují za naivního.

Jiný hlas: is a measure of the... whereas I think Sextus would not have found him odd. Sextus would have understood.

Hejdánek: Sextus by ovšem neobhajoval Moorea.

Jiný hlas: That is a measure of the difference between now and then.

Hejdánek: To je ta míra rozdílu mezi nyní a onom.

Jiný hlas: Moore is a sort of anachronism.

Hejdánek: Moore je v jistém smyslu anachronický.

Jiný hlas: And if we could now for the last time go back to

Hejdánek: Když se nakonec ještě můžeme vrátit zpět

Jiný hlas: the first bit we started from, at seven, the one about the contents of the two things

Hejdánek: k té sedmičce, co jsme četli na začátku.

Jiný hlas: I think we can now see that this statement that when he contrasted the things he assents to with the non-evident objects of scientific inquiry to which he does not assent to

Hejdánek: Jestliže tady budeme rozlišovat mezi tím, s čím vyslovuje souhlas, s čím souhlasí, na rozdíl od toho, s čím nesouhlasí

Jiný hlas: I think we can now see that the way the reason why the non-evident objects of scientific inquiry, that phrase, sounded like the skepticism was skepticism only about the realm of theory.

Hejdánek: Připomeňme si, že tam, když se mluvilo o tom, k čemu nedává skeptik souhlas, tak to vypadalo jako, že se to týká předmětů, o které jde.

Jiný hlas: But Sextus will in fact argue that all statements about external objects are non-evident. Even statements like it is day or the stove is warm.

Hejdánek: Ale Sextus by v posledku argumentoval, že veškeré výpovědi o objektivních skutečnostech jsou problematické, tedy nedává k nim souhlas. To jest i takové výroky jako, že je den.

Jiný hlas: And what I've tried to explain in using the discussion of space and time

Hejdánek: A když toho použiju při výkladu o prostoru a času

Jiný hlas: is that not only are all ordinary life statements non-evident

Hejdánek: Tak se ukáže, že neevidentní nejsou jenom [nesrozumitelné], nejenom, že ty skutečnosti denního života jsou neevidentní,

Jiný hlas: *and hence doubtful*

Hejdánek: a tudíž pochybné,

Jiný hlas: *but also all ordinary life statements are going to come within the scope of scientific inquiry*

Hejdánek: ale že všechna konstatování denního života, která mají nějaký význam pro vědecké zkoumání,

Jiný hlas: *in a period where there is no kind of insulation.*

Hejdánek: v tomto období, v němž neexistuje žádný druh izolace.

A věčně k tomu:

Jiný hlas: *But even if it's just an ordinary statement like 'my glasses are on the table'.*

Hejdánek: i když jde o takové běžné konstatování, jako že moje brýle jsou na stole,

Jiný hlas: *it will use concepts like space, place, motion, time, body, all those concepts will be used*

Hejdánek: musí se použít všech těch pojmů, jako tělo, prostor, čas, těleso,

Jiný hlas: *which are the subject of theoretical speculation.*

Hejdánek: které jsou předmětem teoretických spekulací.

Jiný hlas: *So if we have to be skeptical about theoretical speculation, that will make us be skeptical also about simple statements like my glasses being on the table.*

Hejdánek: a jestli budeme tedy pochybovat o, tedy budeme skeptičtí vůči teoretickým formulacím, nutně můžeme být skeptičtí i vůči tomu, co patří ke každodennímu životu.

Jiný hlas: *So I have now contrasted the absence of insulation between skepticism and ordinary life in the ancient world with two kinds of insulation: the kind that Gassendi thought he saw between ordinary life and science, and the kind that the 20th century philosophers see between ordinary life and theory and philosophy as a quite separate higher order activity.*

Hejdánek: A teď jsme si ukázali vlastně tři různé skepticismy. V tom nejstarším neexistovala žádná ta izolace, kdežto u žádné z těch dvou, o nichž jsme si říkali, to jest jedna z nich je Gassendiho izolace mezi předměty zkoumání a nebo myšlení, poznání a tak, a u moderních skeptiků je to izolace mezi teoretickým myšlením a běžným životem.

Jiný hlas: *And I hope I've made it plausible to you that there was a time when skepticism was taken with a kind of seriousness which it would be difficult to imagine anybody taking it today.*

Hejdánek: A tak jsem vám chtěl ukázat, že skepticismus musíme brát s vážností, s větší vážností, než jaká odpovídá tomu, jak se dnes na skepticismus pohlíží.

Jiný hlas: *The next question would be how did things change, who invented insulation and why?*

Hejdánek: Další zkoumání by se týkalo toho, jak k té izolaci došlo, jak vznikla a jak to, že se teda věci změnily.

Jiný hlas: *But I'm sure rather than embark upon that historical question, I should stop at least for a while and we should have some discussion.*

Hejdánek: Ale mám za to, že místo abych pokračoval v té historické problematice, bude lépe skončit aspoň na chvíli, než začneme o celé věci diskutovat.

Jiný hlas: *Well, thank you, we shall stop for ten minutes, and then we shall begin... I spoke for two hours? No, one hour.*

Hejdánek: Tak si uděláme teď malou přestávku.

Jiný hlas: *But this is simply a celebration, it's evident that there is before and after, this is somehow self-evident. Before and after, that means that time is real. Yes, before and after, you see, we can differentiate between before and after, otherwise we couldn't differentiate at all. Now the question is what? That I'm disputing that or the skeptic is disputing that? The skeptic is disputing that, the ancient skeptic is disputing that. It is interesting that there was a correspondence between Gassendi and Descartes about Descartes' skepticism in the First Meditation. And Gassendi was as reluctant to suppose that Descartes was seriously going in for an absolutely general skepticism in the Meditations as he was to suppose that Sextus was going in for an absolutely general skepticism.*

Hejdánek: Je zajímavé, že se dochovala korespondence mezi Descartem a Gassendim o Descartově skepticismu. Ale Gassendi odmítal Descartovi, že by byl ochoten jít do takové absolutní, obecné skepse v Prvních meditacích, podobně jako skepticismus u Sexta.

Jiný hlas: *And Descartes replied 'Yes, I am absolutely serious about doubting absolutely everything'.*

Hejdánek: A Descartes odpovídal: „Ano, já to opravdu myslím vážně, chci se učit pochybovat o všem.“

Jiný hlas: *And one piece of evidence for this that one can produce is the fact that in another of his works, the Discourse on the Method*

Hejdánek: A důkaz, který vám to prokáže, je v jeho dalším díle Rozprava o metodě.

Jiný hlas: *He said that since we want to raise skeptical doubts in order in the end to find the truth, but we are going to take the skepticism seriously, we had better before we start have a provisional code of*

conduct.

Hejdánek: Říká, že protože chceme vzbudit skeptické pochyby, abychom nakonec našli pravdu, ale protože tu skepsi budeme brát vážně, musíme mít dříve, než začneme, nějaká prozatímní pravidla jednání.

Jiný hlas: *...for the living of our lives until we have decided for or against the skeptical arguments.*

Hejdánek: pro život, abychom se mohli rozhodnout pro nebo proti skeptickému argumentu ještě předtím, než začneme pochybovat v této cestě pochyb, si ustavit určitá pravidla, jak se tedy můžeme rozhodnout, díky kterým bychom se mohli rozhodnout pro skepticismus nebo proti, pravidla života.

Jiný hlas: *But no modern philosopher would begin a seminar like this evening on skepticism by saying we're going to talk about skepticism so we had better have some rules to live by until we have decided what's wrong with the skeptical argument.*

Hejdánek: Žádný moderní filosof by pravděpodobně nezačal přednášku o skepticismu tím, že by doporučil si určit pravidla pro svůj život dříve, než o tom skepticismu začne mluvit.

Jiný hlas: *And since Descartes thinks he must have such a provisional code of conduct, it is evidently not Descartes who has started insulating.*

Hejdánek: A protože Descartes měl potřebu ustavit takovýto řád všedního života předtím, než začal své pochyby, je evidentní, že to nebyl Descartes, u kterého ta izolace všedního a teoretického začala.

Jiný hlas: *And I don't think it can be Hume either, because by Hume's argument, Hume wants to show that reason is not responsible for our beliefs.*

Hejdánek: A já si také nemyslím, že by to mohl být Hume, u kterého to začalo, protože podle Humova argumentu on chtěl ukázat, že rozum není odpovědný za to, čemu věříme.

Jiný hlas: *And he does it by producing skeptical arguments which show all our everyday beliefs to be unfounded.*

Hejdánek: A ukazuje to na tom, že podává argumenty, které ukazují, že všemu, čemu věříme v našem všedním životě, chybí podklad. Že rozum – a to on ukazuje – není odpovědný za to, čemu v životě věříme.

Jiný hlas: *But then he describes how our beliefs don't go away when the skeptical arguments are shown to be unfounded.*

Hejdánek: A pak ukazuje, že tato přesvědčení nezmizí, nezbavíme se jich, i když se ukáže, že skeptické argumenty jsou nepodložené.

Jiný hlas: *Hume has sufficiently lost contact with the ancient tradition for him to think that the beliefs just willy-nilly won't go away, there's nothing you can do about them.*

Hejdánek: V tomto tedy Hume ztratil kontakt s antickou tradicí, protože si myslel, že tato přesvědčení prostě jen tak nezmizí a že se s tím nedá nic dělat.

Jiný hlas: *And it is the fact that since he thinks that the beliefs do not go away when the reasons for them are shown to be unfounded, that persuades him that it can't be reason which is responsible for the beliefs.*

Hejdánek: A protože je přesvědčen, že se tato přesvědčení nedají ovlivnit rozumem, ani když rozum ukáže, že nejsou založena na pravdě, tak ho to přesvědčuje o tom, že rozum není to, co je za tato přesvědčení odpovědné.

Jiný hlas: *But rather if not reason, it must be custom and imagination, non-rational faculties in our nature.*

Hejdánek: Tedy pokud to není rozum, tak to musí být zvyk a obrazivost, tedy určité iracionální schopnosti naší přirozenosti.

Jiný hlas: *And in the course of this argument he gave a very vivid picture of the impotence of skepticism to move our beliefs.*

Hejdánek: Během této argumentace podává velmi živý obraz toho, jak je skepticismus bezmocný vůči našim přesvědčením.

Jiný hlas: *And although he drew the conclusion from the impotence of skepticism to move our beliefs, he*

drew the conclusion that reason was impotent.

Hejdánek: A z této neschopnosti skepticismu pohnout našimi přesvědčeními vyvodil závěr, že rozum je tedy neschopný.

Jiný hlas: *Kant, in replying to Hume, accepted the picture of the impotence of skepticism to move our beliefs, and attempted to rebut Hume's conclusion about the impotence of reason. Rebut – to attack, attempted to...*

Hejdánek: Kant, v odpovědi Humovi, akceptoval obraz neschopnosti skepticismu pohnout našimi přesvědčeními a pokusil se vyvrátit Humův závěr o neschopnosti rozumu.

Jiný hlas: *Hume argued from the fact that skepticism cannot affect our beliefs, that therefore reason, human reason, is not enough. Whereas Kant accepted the impotence of skepticism but rejected the conclusion about the impotence of reason.*

Hejdánek: Hume odvozoval z faktu, že skepticismus nemůže ovlivnit naše přesvědčení, to, že lidský rozum na to nestačí. Kdežto Kant přijímá tu neschopnost skepticismu, ale odmítá neschopnost rozumu.

Jiný hlas: *So it's really Kant who introduced insulation as a way of replying to skepticism as represented by Hume.*

Hejdánek: Takže to byl vlastně Kant, kdo uvedl toto oddělení jako způsob odpovědi skepticismu, tak jak byl reprezentován Humem.

Jiný hlas: *And Kant persuaded philosophers that it was possible... it was Kant who introduced the idea really of there being two levels, the transcendental and the empirical, if we like.*

Hejdánek: Kant uvedl myšlenku existence dvou rovin: *transcendentální* a *empirické*.

Jiný hlas: *And he distinguishes strongly between the sorts of things you can say at the transcendental level and the sorts of things you say in ordinary life at the empirical level.*

Hejdánek: A přesně rozlišuje věci, které můžeme říci na té *transcendentální* úrovni, a ty, které říkáme v běžném životě na úrovni *empirické*.

Jiný hlas: *, where the transcendental is the discussion of the conditions which make the empirical level possible.*

Hejdánek: Kde *transcendentální* je diskuse o tom, co zakládá a umožňuje *empirickou* úroveň.

Jiný hlas: *And then the skeptical arguments are reconstrued as arguments at the transcendental level.*

Hejdánek: a pak skeptické argumenty nebo skepticismus jsou rekonstruovány jako argumenty na *transcendentální* rovině.

Jiný hlas: *And it's from that moment, from Kant, that philosophers start talking about 'the skeptic' in general.*

Hejdánek: a je to od této doby, od doby Kantovy, kdy filosofové začínají mluvit o skeptikovi jako o takovém.

Jiný hlas: *Whereas Hume, when he talks about the skeptic, he's talking about ancient Greeks, he's talking about Pyrrhonists and Academics and the people he has read about in Greek and Roman literature.*

Hejdánek: kdežto když Hume mluvil o skeptících, měl tím na mysli vždycky ty starořecké filosofy, o kterých četl v řecké a římské literatuře.

Jiný hlas: *So the historical connection is broken by Kant.*

Hejdánek: takže Kantem je přerušena ta historická souvislost.

Jiný hlas: *As part of the revolution he effected in the whole of philosophy.*

Hejdánek: jako část revoluce, kterou on způsobil v celé filosofii.

Jiný hlas: *And philosophy ever since has been so dominated by the ways of thinking that Kant introduced, even when they don't know that they are, because they're presented now in entirely different ways, that they take the distinction of levels as something which is just obvious in modern disputes.*

Hejdánek: a filosofie byla do té míry ovlivněna touto Kantovou revolucí a tímto rozdělením, že už si to ani neuvědomují a nepovažují za nic, co by mělo být diskutováno, to rozdělení na *transcendentální* a

empirické.

Jiný hlas: *And that's why Moore sounds so odd now, because Moore sets out to refute skepticism as if Kant had never been there at all, in the only way that he treats it.*

Hejdánek: a to je důvod, proč se nám Moore zdá tak podivný, protože odmítá skepticismus na takové úrovni, jako by Kant vůbec nebyl existoval, anebo takovým způsobem, který jediný on připouští.

Jiný hlas: *But of course, when Sextus wrote, it was true that Kant hadn't been.*

Hejdánek: ale samozřejmě, když psal Sextus, tak to byla pravda, že Kant ještě neexistoval.

Jiný hlas: *The final message is that the separation of philosophy from life in the way I started to describe as insulation is part of the fundamental shift brought about by the Kantian revolution.*

Hejdánek: a opravdu to oddělení filosofie od života, tak jak jsem ho začal popisovat jako izolaci, bylo vlastně uvedeno Kantem.

Jiný hlas: *And the only way to go back would be to throw off the whole of what Kant stood for, which is what Quine is trying to do.*

Hejdánek: a jediný způsob, jak se dostat zpátky před toto oddělení, by bylo zavrhnout všechno, co Kant přinesl, o což se právě snaží filosof Quine.

Jiný hlas: *But I don't think we could ever, if we, we could never do it with the innocence of Sextus anymore.*

Hejdánek: ale nemyslím si, že bychom to někdy mohli udělat s tou nevinností Sextovou jako tehdy.

Jiný hlas: *We can't undo history. We can't undo the fact that we are now philosophizing in the way with all that history as part of what the past [muffled].*

Hejdánek: protože nemůžeme zrušit historii a to, že teď filosofujeme po té celé historii, kterou máme v sobě, už za sebou.

I am not quite sure if we can, if I can agree with the time of the beginning of this conception of insulation with Kant. I think we can see such distinction or more a gap between the daily life and daily thinking, everyday thinking, and between philosophy in the early ancient Greek philosophy.

Such a philosophy as Parmenides was not possible to understand... it wasn't possible to understand this tremendous gap between what we are impressed, what we mean, the normal meaning, what [nesrozumitelné] appearance, between appearance and between what really is.

Empedocles is convinced that it needs special training and special [nesrozumitelné] grace to understand the world and to understand the reality, to understand that, and then for instance atomists and so on. All these thinkers, the most ancient Greek thinkers, distinguished between what appears and between what we know, between doxa and real knowledge.

Jiný hlas: *i think that Kant with this distinction you underlined represents only a new version, a new form of vision of the same problem. Filosofie was quite in its origin understood as something different from common sense, from ordinary thinking of ordinary people.*

I think, well, it was understood as something different from ordinary thinking which would nevertheless transform ordinary thinking. That's what seemed to me was the Greek idea and that it was as true of Empedocles and Plato and Aristotle as much as it was of Sextus and the Stoics. What Plato was... when Plato talked about a reality that the ordinary man doesn't know about, this was to try and get you to change your thinking.

Similarly I would have thought with Democritus, he was saying atoms and the void, that's *real*, what we ordinarily take to be *real* is not. So there was a direct clash between his views and the views of the ordinary man and it's that clash I'm interested in. That conflict between *filosofical* view and the ordinary. Whereas for Kant and after Kant the conflict is not between the *filosofical* view and the ordinary view but between different *filosofers'* views about how to explain the ordinary view or how to show that it's possible or coherent or true.

Já jsem se pokoušel vznést námitku, že by to začlo, ten rozdíl mezi *filosofií* a životem, že by to začlo teprve u Kanta. A poukazoval jsem k tomu, že vlastně takhle začíná *filosofie* vůbec, že už první řečti *filosofové*

teda rozlišovali mezi míněním a věděním. Odpověď teda byla ta, že sice je pravda, že to napětí nebo ten rozdíl až propast mezi tím běžným myšlením, zdravým rozumem a tak dál a mezi *filosofií* tam byla od začátku, ale že to mělo jiný charakter, že *filosofie* měla ovlivnit to běžné mínění, že měla lidi naučit vidět věci lépe. Kdežto u Kanta, že to je jiný, že tam jde o dvojí různý přístup, dvojí různou interpretaci toho, co v tom každodenním životě je, s čím se člověk setkává a tak dál.

Hejdánek: Možná i s tímto to má [nesrozumitelné] se k tomu přiznat. No, když někdo měl třeba strach před smrtí, že jo, tak to byl nedostatek důvěry v to, k čemu se rozumově dopracoval. Tam se ukazovalo, že zcela *filosofie* ho neovládla, zcela ještě si ho nepoddala, zatímco u toho Kanta teda už je *filosoficky* všechno v pořádku, že tady jsou ty dvě hladiny. Tak nějak asi se tomu má víceméně rozumět.

Jiný hlas: Of course, that if somebody in *ancient Greek* was afraid that he is to die then it was the aim of the *filosofie* was to make him free from this feeling and to show him that he should believe that or to show him another *insight* into *nature of things* and *nature of human life* and so on. But it's a question but if in Kant's conception the *gap* between this two levels or two *realms* is understood in such a form that in a sense it's in order, it's alright if one thinks in one way in one *realm* and in other way in the other *realm*. It was the question if it could be understood as such.

I think that's right. I mean does Kant in fact, I mean you're quite right to focus on the fear of death. All the *Hellenistic filosofies* aim to save you from the fear of death. Skepticism will say, the particular way in which skepticism does it is by stopping you believing that death is evil. You just don't believe it's good or that it's evil, you don't know, so you are detached. But I cannot see Kant producing that kind of *impact* on anybody or even attempting to. He might have a *filosofical* argument about death but I don't think he would expect that that sort of argument could be used for instance to somebody who is in prison and about to die.

Já myslím, že ty ses v tomhle dost přesně trefil do toho, že teda strach ze smrti nebo strach z něčeho jiného se snažila ta antická *filosofie* vyřešit tím způsobem, že vlastně se pokoušela toho člověka ovlivnit a zbavit ho toho strachu. Skepticismus tím způsobem, že se snažil popřít, ukázat, že smrt není žádné zlo, ty nevíš, jestli je to zlo nebo dobro, takže k tomu musíš mít ten distancovaný vztah. Ale u Kanta si něco takového nedovedu představit. Ten sice má nějaký argumenty o nesmrtelnosti duše a tak podobně, ale nedovedu si představit, že by ty jeho argumenty pomohly někomu, kdo sedí ve vězení a čeká na popravu.

Jiný hlas: *Let me tell you what I find one of the most extraordinary stories about the ancient world.* Chtěl bych říct jednu z věcí, která se mi zdá nejpodivnější o antickém světě. *To me, it's a story which brings out ways in which we and they are completely alien to each other.* Zdá se mi, že ukazuje dobře, jak moc jsme si my a oni cizí. *When the Romans sacked and destroyed the city of Carthage...* Když Římané zničili, vyplenili Kartágo... *They had war and finally they destroyed Carthage.* Byla válka a nakonec zničili Kartágo. *The head in Athens at that time, the head of the Academy, that is the school Plato founded, the head of the Academy then was a Carthaginian.* V té době hlavou athénské Akademie, té školy, kterou založil Platón, hlavou Akademie byl Kartáginec. *And the Academy at that time was...*

--- (1981-09-17 M. F. Burnyeat, skeptik (2) [LVH231VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: It's what is known as *academic skepticism* in contrast to *Pyrrhonian skepticism*.

To je známé jako akademický skepticismu v kontrastu k pyrrónskému skepticismu.

And this Carthaginian head of the academy called *Clitomachus*...

A tento kartáginský vrchní představený akademie jménem *Clitomachus*...

...collected together a whole lot of arguments which had been propounded by his predecessor and teacher, a very famous academic skeptic called *Carneades*.

...tento člověk posbíral všechny skeptické argumenty svých předchůdců, zvláště jeho učitele, velmi slavného akademického skeptika jménem *Carneades*.

All of these arguments leading to the conclusion that the wise man will not grieve for his country when it is destroyed.

A všechny tyto argumenty dokazovaly, že moudrý člověk nebude trpět nebo želeť své země, když bude

zničena.

And he sent the book he wrote with these arguments to his fellow citizens who had been deprived of their home and land in Carthage.

A poslal knihu, kterou s těmito argumenty napsal, svým spoluobčanům, kteří byli připraveni o domov a o zemi v Kartágu.

Imagine a modern filosof by doing that.

A představte si moderního filosofa, který by udělal něco takového.

Hejdánek: Perhaps not a modern filosof, but there is another man who in the time where a big city was destroyed, wrote to his fellow citizens a great book about the difference between any city on the earth and between the *City of God*. It's something similar, but in a sense it's modern. Even if I feel quite true that modern, very few modern filosofs would do it in a similar way.

Jiný hlas: Now, my feeling about if a modern filosof did that, we would be repelled and angry.

No tak byl... mám dojem, že nevím, jestli moderní filosof by se našel, ale že existuje takový filosof, který když bylo zničeno jedno veliké město, tak napsal svým spoluobčanům veliký spis o tom, že je rozdíl mezi kterýmkoli i největším městem na této zemi a mezi městem Božím. A tedy také to dal svým spoluobčanům k dispozici, a svým způsobem se mi to zdá docela moderní, i když souhlasím s tím, že by se asi těžko našel mezi moderními filosofy někdo, kdo by to dnes udělal.

A Bill má dojem, že nevím, jestli moderní filosof by se našel, ale že bysme se cítili odpuzeni a rozlobeni. And isn't there also an important difference between Augustine saying any worldly, any city on earth, whether flourishing or not flourishing, is unimportant compared with the *City of God*, and *Clitomachus* sending these arguments to the very people who had just lost their homes?

A říká také, že je rozdíl, když Augustin srovnává jakékoli takzvané pozemské, kvetoucí nebo upadající město, že je rozdíl mezi ním a městem Božím a mezi tou odlišnou situací, o které mluvil předtím, a to, když tento akademik poslal tento svůj rukopis svým spoluobčanům, kteří právě ztratili své domovy a všechno blízké.

It implies that the filosofie has a message for the most ordinary person in the most difficult situation, even if it is a message which we find alien. Nonetheless, the filosof of the time thinks: I must tell these countrymen of mine what I stand for and bring that to bear on their life in their difficulties.

Tento postoj zahrnuje také to, že filosofie má poselství pro úplně obyčejného člověka v té nejtěživější situaci, i když je to poselství, které se nám zdá cizí. Nicméně tehdejší filosof si myslí: musím říct těmto svým spoluobčanům, za čím si stojím, a ukázat, jak se to týká jejich života v jejich těžkostech.

Hejdánek: *Empirika... Sexta Empirika...* to se nic neví o jeho životě?

Jiný hlas: Did you also ask what *empiricus* means?

Hejdánek: No, something about his real life.

Jiný hlas: We know very little. We know almost nothing. It is even uncertain really when he lived, plus or minus two hundred years.

O tom, kdy žil, se neví vůbec nic, plus minus dvě stě let.

I mean about 200 AD, but it could be long time before, long time after.

Takže okolo roku 200 po Kristu, ale mohlo by to být i dlouho předtím nebo dlouho potom.

What we can say is that he is coming at the end of and summarizing in his books a long tradition of *Pyrrhonian skepticism* of two or three centuries.

Můžeme říct to, že se objevuje v okamžiku, kdy ve svých knihách shrnuje celou tradici *pyrrónské skepse*, tradici trvající dvě nebo tři století.

And his books are a sort of handbook... let me... the word *empiricus* denotes a member of a sect of doctors. There was a group of doctors called the *empirical doctors*.

Jiný hlas: who had some sort of connection with *Pyrrhonian skeptics*.

A tato skupina, dá se říct tato skupina *empirických doktorů*, měla jakousi souvislost s *pyrrhónskými skeptiky*.

And there are many analogies that Sextus draws between the doctors healing the body for physical health and the philosopher healing you of your mental diseases.

A existuje mnoho analogií, které Sextus připravoval... filosof, doktor, který léčí lidské tělo, a filosof, který léčí lidskou duši a filosofické vady.

And here is, at the end of a book called *Outlines of Pyrrhonism*, he says: the skeptic is *philanthropos*, philanthropic, a lover of man.

A takhle na konci knihy, která se jmenuje *Nástin pyrrhónství*, říká, že skeptik je *filanthrópos*, to znamená lidumil.

And desires to cure by argument the rashness or prejudices of the dogmatists.

A snaží se vyléčit argumentem předsudky a iracionalitu dogmatiků.

And then he goes on to say that just as a doctor will give a mild, moderate medicine to somebody who has not got a serious disease, so in his works he measures the argument to the seriousness of the disease he is trying to cure. And that's why he will use some good arguments and some bad arguments. The weak arguments can be used against people who haven't got a bad attack of dogmatism. You keep the strong arguments for the people who are really far gone.

A dále říká, že tak jako doktor by nedal silný lék někomu, kdo není těžce nemocen, ale jenom nějakou lehkou medicínu, tak také on odměřuje své argumenty podle toho, jak silně se zasekl v dogmatismu. To znamená, že používá i slabé a špatné argumenty pro lidi, kteří nejsou až tak moc hluboko v dogmatismu, a ty silné si nechává pro ty, kteří už jsou opravdu hodně daleko.

But we don't know where he lived, Sextus I mean. Could have been Rome, could have been Alexandria. We don't know.

Ale my nevíme, kde žil, myslím tím Sexta. Mohl to být Řím, mohl to být Alexandrie, my nevíme.

We don't know how many people he taught.

Nevíme, kolik lidí učil.

We just have these texts which survived and which tell us all about *Pyrrhonism*, but about Sextus individually, we can get very little.

Máme pouze tyto texty, které se dochovaly a které nám říkají vše o *pyrrhónismu*, ale o *Sextovi* samotném víme velmi málo.

Empiricus, yes. If he is called *Empiricus*, that suggests that he was a member of the empirical school of medicine. He was an empirical doctor. Now the empirical doctors contrast themselves with the logical doctors. And the main difference is that the logical doctor will treat a disease on the basis of a theory about its internal causes. And the empirical doctor is skeptical about whether you can find out about internal causes and he treats you just on the basis of past experience of what medicines have had what effects.

Empiricus, ano. Jestliže je zván *Empirikem*, tak to znamená, že byl členem *empirické školy doktorů*, která se... která dávala určitý kontrast logickým doktorům, kteří léčili člověka na základě vnitřních příčin jeho choroby. Ta *empirická škola* je skeptická vůči této metodě, neboť pochybuje o tom, zda je možné vnitřní příčiny nalézt, a léčila spíše na základě dřívějších zkušeností s léky, to znamená, co dříve pomohlo.

And in fact, this is a very good illustration of the lack of insulation between philosophy and ordinary life in the ancient world. Because if you were ill, supposing you were ill in the first century AD...

A to je dobrý příklad blízké souvislosti filosofie s normálním životem, protože představte si, že byste byli nemocní v prvním století po našem letopočtu.

You will have to decide whether to go to an empirical doctor or a logical doctor, or there were some other kinds as well, but let's just keep to those two.

Museli byste se rozhodnout, jestli půjdete k *empirickému doktorovi*, lékaři, nebo k *logickému lékaři*.

And it may make a big difference which one you go to, how you get treated.

A byl by tam velký rozdíl v tom, jak budete léčeni.

And there is evidence that the doctors would stage a philosophical debate about whether you could

discover what is non-evident, as the logical doctor thinks he can find out the non-evident internal causes of your symptoms, and the two doctors would actually debate that philosophical issue in front of the patient or a group of patients in order to get their custom.

A máme důkazy pro to, že dva lékaři se pustili do debaty o tomto filosofickém problému, zda je možné nalézt...

Hejdánek: neevidentní

Jiný hlas: ...neevidentní příčinu nemoci, neevidentní symptomy, neevidentní skutečnost...

Hejdánek: pro pacienta

Jiný hlas: ...pro pacienta, aby získali jeho důvěru.

There are nowadays interesting philosophical questions about the status of *Freud's* theory or other things.

I dnes se objevují zajímavé filosofické otázky, například u *Freudovy* teorie.

But would you expect a philosopher who had views on the question whether *Freud's* theories are scientific or not to go into a psychoanalyst's waiting room and argue with his patients, with the analyst's patients, that according to the latest philosophical theories about science, this is or is not scientific?

Ale dovedli byste si představit filosofa, který má názor o vědeckosti *Freudovy* teorie, že by přišel do čekárny psychoanalytika a argumentoval u jeho pacientů o tom, zda tato teorie je vědecká, či nikoliv?

Hejdánek: a nebo co je ještě divnější, u historiků.

Jiný hlas: *I have no sympathy with that at all. But I'm just interested in history because the history of a phenomenon can reveal its philosophical significance. My argument has been that the history I've been telling you has itself great philosophical significance. And that it is the history of skepticism which can show us the nature of philosophy at different periods. And the fact that I'm not a skeptic does not mean I'm not a philosopher and I am interested in philosophical questions both today... I mean, I'm interested for instance in the philosophical question of arguing against skepticism.*

Jiný hlas: Nemám pro to vůbec žádné pochopení, ale zajímám se o historii, protože historie určitého fenoménu může odhalit jeho filosofický význam. A můj argument byl ten, že historie, o níž jsem hovořil, má sama o sobě velký filosofický význam. A že je to historie skepticismu, která nám může ukázat povahu filosofie v různých obdobích. A to, že nejsem skeptikem, neznamena, že nejsem filosofem. A zajímám se o filosofické otázky dnes, třeba jako argumentovat proti skepticismu. A proto ho musí znát.

Jiný hlas: *But I think that many philosophers' arguments against skepticism miss the point because they are arguments against a position that the philosopher himself has made up.*

Jiný hlas: A on si myslí, že mnoho filosofických argumentů proti skepticismu je vedle, protože jsou namířeny proti pozici, kterou si filosof sám vytvořil.

Jiný hlas: *Because of this lack of a sense of the history of skepticism and skeptical problems.*

Jiný hlas: Právě pro nedostatek smyslu a postřehu pro skeptickou historii a skeptické problémy.

Jiný hlas: *It will take different arguments at different periods depending upon what the skepticism is and you need to choose a real target if you're against skepticism.*

Jiný hlas: Takže argumenty se musí měnit podle toho, o jaký skepticismus v oné které historické etapě jde a argumentovat proti reálnému skeptickému cíli.

Jiný hlas: *Ein dynamisches und tätiges Bild ist in höherem Maße ein Bild Gottes dann als ein statisches und untätiges Bild.*

Jiný hlas: Dynamický a činný obraz Boží je mu podobnější, vlastně více jeho obrazem než ten statický obraz toho malíře třeba, který ten malíř namaluje.

Jiný hlas: *In mittelalterlichen Theologie ist der Mensch eminent ein Bild Gottes. Und nicht die nichtmenschlichen Geschöpfe, die haben viel, viel minder, um dass sie keine Freiheit haben.*

Jiný hlas: Ve středověké teologii tedy je člověk jistým význačným obrazem Božím nebo vlastně jediným pravým obrazem Božím a je Bohu nesrovnatelně podobnější než ty kreatury nelidské, tedy, protože je právě svobodný, má schopnost se utvářet sám.

Jiný hlas: *Ist einigermaßen eine Antwort?*

Hejdánek: Jo, jo.

Jiný hlas: *Ich möchte Ihnen unseren herzlichsten Dank aussprechen für Ihren Vortrag, für Ihre Anwesenheit und für alle Bemühungen, was damit zusammengehört.*

Jiný hlas: *Ja, ja. Mussten noch etwas besprechen für morgen auch oder nicht?*

Jiný hlas: *Ja, das werden wir gleich machen. Das werden wir schon.*

Hejdánek: Dobře. *Ja, danke schön.*